

območju od začetka leta 1943 vrstili nočni »slovensko-jugoslovanski partizanski vpadi« na »nemško misleče kmečko prebivalstvo južnokoroškega obmejnega območja«, in prav Miklavčevo je bilo čedalje bolj izpostavljeno »banditski dejavnosti«. Partizani naj bi po Mallebreinu spomladi 1943 na tem območju izvedli nekaj »morilskih napadov«.

Že doslej povedano kaže, da Mallebrein pri opisovanju dogajanj iz časa NOB uporablja besednjak, kakršen je bil v navadi na nemški strani v letih druge svetovne vojne, in ki ga še danes srečujemo v avstrijskem nemškonacionalnem tisku. Njegova knjiga očita partizanom, da so pogosto napadali osamljene nemško usmerjene kmete, ropali njihove domove, jih požigali, morili ali pa jih na silo vodili z domov, »deloma tudi po cele družine«.

Beremo, da je Steinacher nasprotoval policijskim ukrepom, naperjenim proti »vindišarskim« (pač v smislu nemčurskim) kmetom- ki si zaradi partizanskih pretenj (Mallebrein: »smrtnih groženj slovenskih banditov«) niso upali prijavljati partizanov orožnikom. Med krajšim obiskom na Koroškem je, kot poroča Mallebrein, Steinacher v tem smislu celo interveniral pri gauleiterju dr. Friedrichu Rainerju, svojemu nekdanjemu učencu (!). Mallebrein pripisuje partizanom tudi, da so »umorili« 3800 nemških oziroma avstrijskih državljanov, nad 2000 ranili, 3300 pa odpeljali s seboj. Gre za značilen prikrojen prikaz, ocene, po katerih je v boju s koroškimi partizani padlo na Koroškem 3800 nemških vojakov, 2000 je bilo ranjenih i. p. Mallebreinova knjiga ne pušča dvomov, da je Steinacher po svoji povojni vrnitvi na Koroško nastopil kot zagovornik nekdanjih nacistov pred (zanj) nepravilno »denacifikacijo«; sicer pa nacistična pripadnost zanj kot nekdanjega nacistu, očitno ni bila nikdar sporna.

Dokumentacija (mislimo na tedanje koroško časopisje) priča, da je Steinacher tudi tokrat nastopil proti narodnim težnjam koroških Slovencev. Leta 1953 je postal avstrijski generalni konzul v italijanskem Milanu, prevzel je torej delovno mesto, ki je bilo še posebej izpostavljeno zaradi (za Avstrijce) nerešenega južnotirolskega vprašanja.

Tone Zorn

Roter Anstoß. Podnaslov: Der »Österreichische Weg«. Sozialistische Beiträge. Izdala Josef Hindels in Anton Pelinka. Wien-München 1980, 363 strani.

Med politično literaturo, ki izhaja v sosednji Avstriji, je nedavno izšel obsežen zbornik zapisov triintridesetih avtorjev o aktualnih vprašanjih avstrijskega političnega trenutka. Nedvomno je njegov izid pogojilo dejstvo, da je od leta 1970 dalje stranka avstrijskih socialistov (SPÖ) vodilna politična sila v državi. Značilnost zbornika je kritičen pristop k odprtim vprašanjem avstrijske družbe, njegovi avtorji pa predstavljajo dve smeri avstrijskega socialističnega gibanja. Prvi smeri pripada nekdanji, še vedno avstromarksistični tabor z nekdanjimi avstromarksističnimi delavci, ki kritično ocenjujejo zdajšnji položaj ter ravnanje Socialistične stranke Avstrije. Zato ni naključje, da sta sourednika zbornika Josef Hindels kot predstavnik avstromarksistične tradicije ter Anton Pelinka, ki izhaja iz mlajše intelektualne in kritične generacije avstrijskih socialistov.

Vendar to ne pomeni, da bi bodisi prvi bodisi drugi stremeli po prelomu z uradno stranko, nasprotno, s kritično besedo skušajo opozarjati na probleme ter na pota za njihovo reševanje. Tako ne preseneča, da je napisal uvodno besedo za zbornik Heinz Fischer, generalni tajnik SPÖ. Posebej naj poudarimo, da se oba urednika, Josef Hindels in Anton Pelinka, javno zavzemata za pravice slovenske skupnosti na Koroškem. Znano je na primer, da se Pelinka redno udeležuje tako imenovanega »oktobrskega tabora«, ki ga 10. oktobra, na dan obletnice plebiscita, že nekaj let prirejajo koroški Slovenci in demokratični Avstrijci. Vsekakor gre pri tem za kritičen odnos do uradnih stališč koroške deželne organizacije socialistične stranke, ki ga je koroški deželni glavar (sicer v neki drugi zvezi) označil s trditvijo, »da je koroška SPÖ vedno vodila zelo premočrtno politiko ter ni pustila, da bi jo vodil trenutni oportunistem« (prim. Profil, 9. november 1980, št. 50).

Med prispevki v publikaciji, o kateri poročamo, je tudi zapis o odnosu Socialistične stranke Avstrije do fašizma ter njegovih preostankov v avstrijski družbi. Pisec zapisa opozarja, da je takoj po vojaškem zlomu nacizma vladal v Avstriji protifašistični »duh leta 1945«, vendar pa se je še istega leta pričela protifašistična naravnost spreminjati. V hladni vojini, ki je sledila, je namesto protifašizma prevladal protikomunizem; značilno je, da so v tem času pričeli nekdanji nacisti (vnovič) nastopati kot borci proti komunizmu. Kar pa se tiče odstranjevanja fašistov iz avstrijskega državnega aparata, ni bilo dovolj temeljito, pa tudi do duhovnega spopada s fašizmom in nacizmom ni prišlo. Pisec zapisa (sicer dober poznavalec avstrijske rezistence ter zdajšnjih desnoekstremnih pojavov v avstrijski družbi) W. Neugebauer opozarja, da je po koncu vojne prevladalo v SPÖ desno strankino krilo. Ko razpravlja o povojni vlogi nekdanjih nacistov v SPÖ, ugotavlja, da je bil njihov preobrat k demokratičnim strankam večkrat le površinski. Mnogi nekdanji nacisti so tedaj v deželnih organizacijah SPÖ celo dosegli vodilne položaje, nekaj časa pa je celo izhajal poseben list, namenjen »nekdanjim« (nacistom). Posledica tega integracijskega procesa, nadaljuje Neugebauer, je bil močan upad socialističnih tradicij in zavesti v prid desnega, meščanskega in nemškonacionalnega miselnega sveta. In tu se znova srečamo s Koroško, saj so tamkaj med članstvom SPÖ ne le člani, ampak tudi funkcionarji »desnoekstremnega« Kärntner Heimatdiensta, pravkar omenjeni miselni svet pa se kaže v protislovenski usmerjenosti stranke.

Protifašizem je v vrstah avstrijskih socialistov, po mnenju Neugebauerja, najti predvsem pri nekdanjih avstrijskih odporiških borcih ter v socialističnih mladinskih organizacijah. Hkrati pa avtor opaža, da se pričlenja SPÖ na Koroškem v zadnjem času »počasi« oddaljevati od Heimatdiensta, sicer pa je tudi v celotni stranki zaslediti »močnejšo senzibilnost« do fašizma in desnega ekstremizma. Neugebauer prišteva Kärntner Heimatdienst med »zmerne« (narekujeje pridal avtor) desnoekstremne avstrijske organizacije.

Ko se avtor povrne k slovenskemu koroškemu vprašanju, opozarja, da le-to še vedno ni urejeno. Med naloge avstrijskega protifašizma uvršča prizadevanje, da bi koroška deželna ter avstrijska zvezna vlada spremenili svoja dosedanja stališča na manjšinskem področju, da bi ne prišlo do popolne germanizacije slovenskega življa. Poudarja, da »naravna asimilacija« manjšine »ne ustreza socialističnim načelom« in da sodi, poudarja Neugebauer, tudi skrb za ohranitev

etnične manjšine med naloge avstrijskih socialistov (sicer pa to zahteva tudi že strankin program!).

Med vrsto opozoril, povzetih v zborniku, naj podčrtano misel Josefa Hindelsa, da so se po maju 1945 mnogi »nekdanji« (nacisti) pridružili socialističnemu gibanju iz oportunističnih in karierističnih nagibov, pri tem pa niso premagali svoje preteklosti ter sta jim ideologija in tradicija socialističnega gibanja vse do danes tuji. Pravi tudi, da je za leta 1945 obnovljeno Avstrijo značilnih pet momentov: nerevolucionarna situacija, razbito gospodarstvo skupaj z lakoto, bedo ter bojem za golo preživetje, dejstvo, da so Avstrijo zasedale štiri zavezniške sile (pri čemer je prihajalo do napetosti in konfliktov z zasedbenimi silami), politična hegemonija Avstrijske ljudske stranke (ÖVP) kot naslednice nekdanje krščansko-socialne stranke, deloma pa tudi avstrofašistov, in končno, prispevek odporniških borcev k osvoboditvi dežele. K temu Hindels pripominja, da vsa ta dejstva ne morejo opravičiti obstoja velikega števila nacistov ter da so bile široke množice avstrijskega prebivalstva okužene s fašistično ideologijo.

Iz preostalega gradiva, ki je zbrano v zborniku, povzemimo še nekaj gospodarskih podatkov: po podpisu pogodbe o obnovi neodvisne in demokratične Avstrije (15. maja 1955 je — po objavljenih podatkih — pričel tuji kapital na široko pritekati v Avstrijo. Leta 1961 je bilo na primer po ugotovitvah dunajske delavske zbornice v tujih rokah 13,5 % akcijskega kapitala ter 46,8 % družb z omejeno zavezo. Osem let pozneje je bilo po istem viru v večinsko tujih podjetjih zaposlenih 150 000 delavcev in nameščencev, od tega 110 000 v industriji (če pa upoštevamo tudi podjetja z manj kot polovično udeležbo tujega kapitala, pa je bilo skupaj v podjetjih s soudeležbo tujega kapitala zaposlenih 184 000 delavcev in nameščencev, od tega 140 000 v industriji. Po drugem viru, ki ga povzema zbornik, pa je bilo leta 1975 pod neposrednim ali posrednim vplivom tujega kapitala (gre za oceno avstrijske narodne banke) kakih 3000 podjetij s 400 000 zaposlenimi delavci in nameščenci. In še nekaj podrobnejših podatkov: leta 1969 je znašal delež tujega kapitala v industriji 23,8 %, leta 1975 pa že 30 %. V ospredju tujega angažiranja v industriji so bila (in so še): elektroindustrija, kemična, papirna, tekstilna ter oblačilna industrija. Na neindustrijskem področju je bilo po podatkih avstrijske narodne banke leta 1975 pod tujim vplivom 1419 podjetij s 151 000 zaposlenimi (10,9 % vseh obratov). Tuji kapital je poleg tega zelo pomemben še v trgovini, v zavarovalništvu, v kreditnih ustanovah ter v obrti. Leta 1978 je po teh podatkih znašal tuji nominalni kapital v zavarovalništvu 64 %, v trgovini pa 50 %. Po količini vloženega kapitala v Avstriji je na prvem mestu zahodnonemški kapital, na drugem švicarski ter na tretjem ameriški. Znano je tudi, da prihaja del tujega kapitala v Avstrijo preko sosednjega Lichtensteina.

Tone Zorn

Kronologija naprednega delavskega gibanja na Slovenskem (1868—1980). Delavska enotnost, Ljubljana 1981, 615 strani.

Pričujoča knjiga, s katero je založba spet obogatila svojo že sicer znatno zbirko družboslovnih priročnikov, je plod avtorskega in uredniškega dela dva-